

УДК 378:811.111

А. П. Умінська,

аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

anne07@mail.ru

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА РЕФЛЕКСИВНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ОСНОВІ РОТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглянуто сутність поняття змішаного навчання у процесі професійної підготовки рефлексивного вчителя іноземної мови, продемонстровано результати експериментального навчання на основі ротаційної моделі змішаного навчання, визначено труднощі, з якими зіткнулися майбутні вчителі у процесі їх рефлексивної підготовки та надано рекомендації щодо правильної організації змішаного навчання на практичних заняттях з педагогіки та методики викладання іноземної мови.

Ключові слова: рефлексивний вчитель, майбутній вчитель іноземної мови, ротаційна модель, змішане навчання.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку системи навчання та викладання іноземної мови, а також умови діяльності вищого навчального закладу, зумовлюють необхідність зміни деяких усталених підходів до формування механізмів іншомовного спілкування. А це, у свою чергу, зобов'язує дещо по-іншому визначити пріоритети у підготовці вчителя іноземної мови як одного з найважливіших суб'єктів рефлексивної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній та зарубіжній педагогічній літературі останніх років з'явилась низка цікавих досліджень, пов'язаних з розробкою наукових основ формування професійної підготовки рефлексивного вчителя іноземної мови, а саме: професійна культура рефлексивного вчителя (Г. О. Балл, М. М. Букач, І. Ф. Ісаєв, Н. Б. Крилова та ін.); рефлексивний аналіз педагогічної діяльності (О. В. Бережнова, І. А. Зязюн, Ю. М. Кулюткін, К. Роджерс, В. М. Чайка та ін.); формування рефлексивної культури майбутніх учителів (Н. В. Гриньова, Г. О. Дегтяр, В. К. Єлісєєв, Л. О. Ковальчук, О. В. Корецька, М. І. Михнюк, О. В. Раздорська, Т. В. Шелкунова та ін.); рефлексивна культура самоорганізації педагогічного мислення (Дж. Гілфорд, К. Грант, Д. Лорті, Ю. А. Міславський, М. Цайхнер та ін.).

Як показують дослідження вчених, рефлексивна інтеграція теоретичних знань вчителя та його практичного досвіду породжують якісно нове утворення професіонала, наповнене особистісним смислом [1]. Тому актуальною залишається проблема професійної підготовки рефлексивного вчителя іноземної мови. Вченими виділені основні вимоги до професійної підготовки такого вчителя, а саме:

- наявність у нього рефлексивного мислення;
- знання методології, спрямованої на розвиток рефлексивних навичок в контексті оволодіння ним професійно-значущими якостями;
- знання методів та прийомів саморефлексії власних інтелектуальних та особистісних якостей;
- оволодіння сучасними технологіями іншомовного навчання – медіаосвітніми та інтернет-технологіями.

Метою даної статті є спроба показати можливості використання ротаційної моделі змішаного навчання у рефлексивній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови у ВНЗ.

Змішане навчання (blended learning) є порівняно новою методикою навчання. Це система навчання/викладання, яка поєднує в собі кращі аспекти та переваги викладання в аудиторії та інтерактивного або дистанційного навчання. Під змішаним навчанням розуміється "поєднання очно-заочного режимів взаємодії, що відбувається за допомогою особистісного спілкування, або з використанням комп'ютера" [2: 11]. У вітчизняній літературі змішане навчання трактується як "модель використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів в очному навчанні із застосуванням елементів асинхронного та синхронного дистанційного навчання" [3: 4]. Ми вважаємо, що комбінація традиційного та змішаного навчання дає можливість викладачу використовувати сильні сторони кожного навчального середовища для досягнення навчальної цілі та сприяє оптимізації ресурсів та часу, стає більш відкритим, студенти мають можливість навчитися керувати своїм навчанням, відчувають різні типи мотивації і, як правило, готові до успішного завершення курсу [1].

Спираючись на зазначене вище, можемо виділити наступні переваги використання змішаного навчання: можливість особистісного спілкування; використання особистісно-орієнтованого підходу; виключення можливості втрати інформації; можливість урізноманітнити форми організації навчання; стимулювання вироблення навичок самонавчання; можливість обрати зручний час, місце і темп навчання.

Традиційно, в зарубіжній практиці виділяють шість моделей змішаного навчання: "Face to Face Driver", "Rotation", "Flex", "Online Lab", "Selfbend", "Online Driver" [4]. Проаналізувавши їх всі, для

формування рефлексивного вчителя ми обрали ротаційну модель (rotation model), яка характеризується тим, що навчальний час розподілено між індивідуальним електронним навчанням та навчанням у класі разом з викладачем. Викладач здійснює дистанційну підтримку під час електронного навчання, моніторинг навчального процесу та комплексний аналіз проміжних результатів діяльності кожного студента.

У 2013/14 навчальному році з експериментальною групою студентів 4-6 курсів ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка було проведено формувальний експеримент рефлексивного навчання майбутнього вчителя іноземної мови на основі моделі ротаційної моделі змішаного навчання.

Основними завданнями експерименту були:

- розвинути навички самостійної роботи майбутнього вчителя іноземної мови, спрямовані на поповнення прогалин у знаннях;
- сформувати навички професійного осмислення та саморозвитку;
- розвинути навички адекватної самооцінки майбутнього вчителя іноземної мови;
- ознайомити майбутніх учителів іноземної мови з сучасними психологічними, педагогічними та методичними джерелами; тенденціями у викладанні іноземної мови;
- навчити пов'язувати ідеї, викладені у курсі, із контекстом навчальної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови у ЗНЗ;
- навчити майбутніх учителів іноземної мови зацікавлювати та мотивувати учнів до вивчення свого предмету, грамотно організовувати різні режими роботи;
- зосередити майбутнього вчителя іноземної мови на комунікативному аспекті його майбутньої діяльності;
- ознайомити майбутніх вчителів іноземної мови із системою постійного підвищення кваліфікації Британської Ради і навчити застосовувати її до власного професійного розвитку;
- спонукати майбутніх учителів іноземної мови до опанування рефлексивного підходу до професійного розвитку.

Експеримент містив 10 он-лайн модулів, які студенти експериментальної групи виконували самостійно та 20-ть аудиторних (face-to-face) майстерень за участю викладача ВНЗ.

По закінченню експерименту 25-ти респондентам-учасникам експериментальної групи була запропонована анкета визначення труднощів, з якими вони зіткнулися під час самостійного формування рефлексивних вмінь (див. Табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

**Анкета визначення труднощів майбутнього вчителя іноземної мови
під час формування рефлексивних вмінь**

під час формування рефлексивних вмінь			
№ п/п	Труднощі	Ступінь складності	
		Кількість	Відсоток
1. Організовувати самостійну роботу над модулями			
	Легко	10	59%
	Не викликає особливих труднощів	7	41%
	Викликає певні труднощі	0	0%
	Викликає значні труднощі	0	0%
	Дуже складно	0	0%
2. Технічно працювати із запропонованою он-лайн програмою			
	Легко	8	47,5%
	Не викликає особливих труднощів	6	35,5%
	Викликає певні труднощі	3	17%
	Викликає значні труднощі	0	0%
	Дуже складно	0	0%
3. Поєднувати одночасне розуміння завдань модулів та їх виконання			
	Легко	7	41%
	Не викликає особливих труднощів	10	59%
	Викликає певні труднощі	0	0%
	Викликає значні труднощі	0	0%
	Дуже складно	0	0%

4. Методично грамотно оформлювати відповіді на завдання модулів		
Легко	3	17,5%
Не викликає особливих труднощів	11	65%
Викликає певні труднощі	3	17,5%
Викликає значні труднощі	0	0%
Дуже складно	0	0%
5. Передбачати правильну відповідь у тестових завданнях		
Легко	9	53%
Не викликає особливих труднощів	7	41%
Викликає певні труднощі	1	6%
Викликає значні труднощі	0	0%
Дуже складно	0	0%
6. Пов'язувати ідеї, викладені у модулях із викладенням власних думок		
Легко	5	29,5%
Не викликає особливих труднощів	7	41%
Викликає певні труднощі	5	29,5%
Викликає значні труднощі	0	0%
Дуже складно	0	0%
7. Поповнювати наявні знання новими методичними термінами		
Легко	6	35,5%
Не викликає особливих труднощів	9	53%
Викликає певні труднощі	2	11,5%
Викликає значні труднощі	0	0%
Дуже складно	0	0%
8. Визначати недоліки у власній педагогічній діяльності в процесі роботи над модулями		
Легко	6	35,5%
Не викликає особливих труднощів	9	53%
Викликає певні труднощі	2	11,5%
Викликає значні труднощі	0	0%
Дуже складно	0	0%
9. Аналізувати мікроелементи уроків, запропоновані вчителями з різних країн		
Легко	3	17,5%
Не викликає особливих труднощів	11	65%
Викликає певні труднощі	3	17,5%
Викликає значні труднощі	0	0%
Дуже складно	0	0%
10. Проявляти креативність під час виконання завдань модулів		
Легко	4	23,5%
Не викликає особливих труднощів	7	41%
Викликає певні труднощі	6	35,5%
Викликає значні труднощі	0	0%
Дуже складно	0	0%

Найнижчий рівень труднощів для студентів становили:

- *організація самостійної роботи над курсом* (59%), що свідчить про високий рівень самосвідомості та саморегуляції своєї діяльності;
- *передбачення правильної відповіді у тестових завданнях* (53%), що свідчить про достатній рівень теоретично-педагогічної підготовки більшості майбутніх учителів іноземної мови;
- *комп'ютерна грамотність, що дозволила справлятися із запропонованою програмою* (47,5%), що свідчить про достатній рівень володіння комп'ютерними технологіями.

Результати анкетування також показали, що найбільшу складність рефлексивної підготовки у процесі застосування ротаційної моделі змішаного навчання становив *прояв креативності під час виконання завдань* (35,5% респондентів), *пов'язання ідей, викладених у курсі, із викладенням власних думок* (29,5%).

Ми пояснюємо це недостатністю власного навчально-педагогічного досвіду. Виходячи з цього, на практичних заняттях з педагогіки та методики викладання іноземної мови у майбутніх учителів іноземної мови слід розвивати нестандартність мислення шляхом:

- виконання проблемних завдань;
- виконання пошукових завдань, що вимагають вміння знаходити необхідні джерела поповнення знань;
- моделювання педагогічних ситуацій новизни та невизначеності, які потребують пошуку нових шляхів вирішення;
- самостійної побудови креативних завдань, створення нових ідей та їх поєднання з практичною діяльністю.

Висновок. Після виконання кожного модулю курсу ми проводили аудиторні заняття, на яких студенти під керівництвом вузівського викладача проводили аналіз виконаних он-лайн модулів. Ефективність цього компонента ротаційної моделі у тому, що всі студенти ЕГ брали участь у пошуку причин своїх педагогічних помилок та труднощів своїх товаришів, пропонували шляхи їх усунення й обирали найбільш доцільні, пояснюючи свої точки зору. Роль викладача в такій роботі – спрямовуюча, коригуюча та стимулююча. Наші експериментальні дані свідчать про те, що після такої роботи рефлексивні вміння 85% студентів покращились. З виконанням кожного наступного модулю студенти не відчували тих труднощів, з якими вони зіткнулися на початку самостійної роботи з он-лайн курсом. Зазначене дає нам підстави стверджувати, що змішані форми навчання надають нові можливості для більш активного залучення студентів в освітній процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кулюткін Ю. М. Мышление учителя : личностные механизмы и понятийный аппарат / Ю. М. Кулюткин, Г. С. Сухобская, С. Н. Иванова / [под ред. Ю. М. Кулюткина, Г. С. Сухобской]. – М. : Педагогика, 1990. – 102 с.
2. Tomlinson B. Blended Learning in English Language Teaching Course. Design and Implementation / B. Tomlinson, C. Whittaker. – British council, 2013. – 258 p.
3. Капустін Ю. І. Педагогічні та організаційні умови ефективного поєднання очного навчання і застосування технології дистанційного навчання : автореф. дис. на отримання ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія і методика навчання і виховання" / Ю. І. Капустин. – М. , 2007. – 40 с.
4. Кухаренко В. Комбіноване (смішане) навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kvn-e-learning.blogspot.com/2012/08/blog-post_22.html.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kuliutkin Yu. M. Myshleniye uchitel'ia : lichnostnye mekhanizmy i poniatijnyi apparat [Teacher's Thinking : Personal Mechanisms and Terminological System] / Yu. M. Kuliutkin, G. S. Sukhobskaya, S. N. Ivanova / [pod. red. Yu. M. Kuliutkina, G. S. Sukhobskoi]. – M. : Pedagogika, 1990. – 102 s.
2. Tomlinson B. Blended Learning in English Language Teaching Course Design and Implementation / B. Tomlinson, C. Whittaker. – British council, 2013. – 258 p.
3. Kapustin Y. I. Pedagogicheskiye i organizatsionnye usloviya effektivnogo sochetaniya ochnogo obucheniya i primeneniya tekhnologii distantsionnogo obrazovaniya. [Pedagogical and Organizational Conditions of Effective Combining of Full-Time Learning and Application of Distance Learning Technology] : avtoref. dis. na poluchenie stepeni d-ra ped. nauk : spec. 13.00.02 "Teoriya i metodika obucheniya i vospitaniya" / Yu. I. Kapustin. – M. , 2007. – 40 s.
4. Kukharensko V. Kombinirovannoye (smeshannoe) obucheniye [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://kvn-e-learning.blogspot.com/2012/08/blog-post_22.html.

Уминская А. П. Профессиональная подготовка рефлексивного учителя иностранного языка на основе ротационной модели смешанного обучения.

В статье рассмотрена сущность смешанного обучения в процессе профессиональной подготовки рефлексивного учителя иностранного языка, продемонстрированы результаты экспериментального обучения на основе ротационной модели смешанного обучения, определены трудности, с которыми столкнулись будущие учителя в процессе их рефлексивной подготовки и даны рекомендации по правильной организации смешанного обучения на практических занятиях по педагогике и методике преподавания иностранного языка.

Ключевые слова: рефлексивный учитель, будущий учитель иностранного языка, ротационная модель, смешанное обучение.

Uminska A. P. Professional Development of a Prospective Foreign Language Reflective Teacher Based on Blended Learning Rotation Model.

The article deals with the essence of the concept of blended learning in the process of professional development of a reflective foreign language teacher, describes its benefits while using it in the classroom. Having analyzed six existing modes of blended learning in foreign practice for the reflective teacher formation, the author chooses "Rotation model" of blended learning and describes the teacher's role in it.

The article also demonstrates the results of experimental teaching based on blended learning rotation model, which contained 10 on-line modules and 20 face-to-face workshops, conducted after each module. After the experimental work students have been suggested a questionnaire of determination of difficulties which they could face during independent formation of their reflective skills. The results showed that the lowest level of difficulties were organization of independent work, prediction of correct test answers and the level of computer literacy which allowed them to cope with a suggested computer programme. The highest level of difficulties during the reflective training in the process of application of the rotation model lay in demonstrating students' creativity while performing the tasks and their ability of applying the techniques of the course properly. The author explains that fact by the lack of learning-pedagogical experience and suggests the ways of developing non-standard thinking during Foreign Language Teaching Methodology and Pedagogy classes.

The author proves the effectiveness of blended learning rotation model and outlines some aspects of the problem for further research.

Key words: *reflective teacher, prospective foreign language teacher, rotation model, blended learning.*